

Divizní generál Karel Kutlvašr

Karel Kutlvašr se narodil v roce 1895 jako šesté dítě v rodině sedláka Josefa Kutlvašra v Michalovicích na Vysočině. Po absolvování obchodní školy v tehdejším Německém Brodě odešel ve svých 18 letech do carského Ruska. Slibnou kariéru úředníka však záhy přerušila první světová válka. Společně s dalšími v zemi usazenými Čechy se v Kyjevě přihlásil do tzv. České družiny, která byla zárodkem budoucích československých legií v Rusku.

Jako příslušník výzvědných hlídek se na frontě mnohokrát vyznamenal. Nejednou se musel kvůli splnění svých úkolů vydat přímo do nepřátelských linií. Tyto riskantní úkoly plnil s vědomím, že jako formální občan Rakouska-Uherska ho v případě zajetí čeká jistá smrt.

Pak přišel 2. červenec 1917. Kutlvašr byl nedávno jmenován velitelem roty nově vytvořené Československé střelecké brigády a u ukrajinské obce Zborov ji vedl poprvé do boje. Navzdory slavnému vítězství si z bitvy odnesl hořkou památku, ztratil zde svého bratra Františka a sám utrpěl průstřel ramene.

Do svobodné vlasti se triumfálně vrátil v únoru 1920 jako velitel pluku. Prošel řadou velitelských míst a v roce 1928, ve věku 33 let, byl povýšen do hodnosti brigádního generála. Tragický rok 1938 a konec demokratické republiky jej zastihly jako velitele 4. pěší divize v Hradci Králové.

Po německé okupaci přesídlil Kutlvašr do Prahy a aktivně se zapojil do domácího odboje. Při svých procházkách městem studoval terén s jeho dominantními výšinami, umístění zbrojovek a sondažoval možnosti využití Vládního vojska a policie. Se štěstím přečkal několik vln zatýkání, poslední kontakt jej v létě 1944 přivedl na protektorátní ministerstvo financí, kde se seznámil s bývalým legionářem a zpravodajcem pplk. Františkem Bürgerem. Zde došlo k efektivnímu spojení dvou vlastenců a zkušených vojáků, kteří svou pozornost začali zcela orientovat na hlavní město, v němž sice žilo mnoho československých generálů, ale jak se v závěru války v plné nahotě ukázalo, nikdo z nich nenašel odvahu převzít odpovědnost nad přípravami a velením povstání bez „pověření prezidenta a vlády v Košicích“, s nimiž však odboj v Čechách neměl prakticky žádný styk.

Rozhodná chvíle nastala na jaře 1945. Na západě americká armáda překročila šumavské vrcholky a z východu vstoupila na Moravu sovětská, rumunská a československá vojska. Zbytky německé armády pod vedením fanatického nacisty Ferdinanda Schörnera tak byly sevřeny v české kotlině. Nastala situace, na kterou se český odboj od začátku války připravoval.

Povstání vypuklo 1. května v Přerově a šířilo se do dalších měst a vesnic. Svým rozsahem zcela rozvrátilo tyl německé armády a zmařilo Schörnerovy naděje na další obranu. Praha spontánně povstala 5. května. V ulicích začali vyrůstat barikády. Tisíce záložníků i dospívajících mladíků se na výzvu rozhlasu dobrovolně hlásili k jejich obraně. Spád událostí byl tak rychlý, že proti všem původním plánům vojenského odboje musel Kutlvašr vyhlásit velitelskou pohotovost skupině „Bartoš“, která se měla stát jádrem povstaleckého štábu v podzemním krytu v Bartolomějské ulici. Na místo dorazil po dobrodružné cestě vzbouřeným městem i on sám a krátce poté i jeho kufr s vojenským stejnokrojem, který šest let čekal ve skříni na tuto významnou událost. Stejnokroj nebyl jen jeho osobní záležitostí, ale měl mnohem symboličtější význam, protože generálská uniforma legionářského hrdiny, který

převzal odpovědnost za boj svých krajanů proti přesile, byla zároveň symbolem duchovní a mravní kontinuity meziválečné demokratické republiky. Nebyl přitom čas přemýšlet, že přímo v povstaleckém táboře nebude tato skutečnost mnoha lidem po chuti...

Na svém stanovišti musel nejen koordinovat činnost jednotlivých úseků, ale stále častěji byl odvoláván i na politická jednání České národní rady, kde musel řešit i choulostivé politické otázky.

Zatímco 8. května davy v Paříži, New Yorku a Londýně oslavují konec války, Praha stále bojuje. Od Karlína je ohrožen sám střed města, bojuje se na Staroměstském náměstí a německé posily z venkova se zmocňují Masarykova nádraží. Spojenci jsou daleko, přesto však skrze vyjednávání s realisticky uvažujícím německým generálem Rudolfem Touissantem existuje šance na německou kapitulaci v Praze. Výsledná dohoda podepsaná odpoledne 8. května je kompromis, který umožňuje zastavení bojů, ale také odchod německých jednotek do amerického zajetí. Při odchodu z místnosti, kde k podpisu dohody došlo, Kutlvašr lakonicky řekl svému náčelníkovi štábu: „Toto bude mít ještě dohru“. Jako by tušil, že nikdo ze signatářů tohoto aktu nedojde ocenění od těch, kteří za nic nenesli a neponesou odpovědnost. A to ještě určitě nebyl schopen docenit míru sovětské pomstychtivosti za to, že si někdo dovolil v jejich sféře vlivu cokoli zásadního udělat bez požehnání Kremlu.

V časných ranních hodinách ve středu 9. května dostává generál Kutlvašr zprávu o příjezdu sovětských tanků. Srdečné přivítání s generálplukovníkem Rybalkem, velitelem 3. gardové tankové armády, záhy nahradí hořkost a přehlížení, které po komunistickém puči přeroste v otevřenou šikanu.

Dne 18. prosince 1948 byl divizní generál Karel Kutlvašr zatčen a ve vykonstruovaném procesu degradován a odsouzen na doživotí. Propuštěn byl na amnestii až v roce 1960. Protože mu byl vyměřen směšně nízký důchod, přivydělával si jako kustod v expozici Jízdárny pražského Hradu. Brzy však odtud musel odejít, protože jej lidé poznávali a dávali se s ním do hovoru. Místo toho vzal místo nočního vrátného v Nuselském pivovaru. Jeho zdravotní stav se však začal zhoršovat a 2. října 1961 zemřel. Informaci o jeho pohřbu nedovolil komunistický režim zveřejnit, ale zpráva o něm se přesto šířila a na pohřeb přišly desítky lidí včetně legionářů v jejich historických uniformách, kteří u rakve svého velitele drželi čestnou stráž. Rehabilitace se generál dočkal v roce 1968, ale trvalo dalších 20 let, než se jeho jméno mohlo vrátit do učebnic dějepisu.

Převzetím čestného názvu se příslušníci pražské roty AZ hlásí nejen k odkazu generála Karla Kutlvašra, ale i mužů a žen, občanů Prahy a přilehlých obcí, kteří v kritických dnech pražského povstání neváhali pro obranu svého města a vlasti nasadit život. Stejně jako oni, i příslušníci AZ dobrovolně převzali brannou povinnost a úkol v případě potřeby chránit hlavní město. Pamětní desky se jmény padlých hrdinů, roztroušené po ulicích Prahy, tak pro ně od teď budou nejen připomínkou pražského povstání, ale i jejich vlastního dobrovolného závazku.

Autor textu poručík Mgr. Petr Bjaček, zástupce Vojenského historického ústavu a velitel pěší čety AZ Krajského vojenského velitelství hlavní město Praha.